

Výše náhrady nákladů na výživu pozůstalého manžela

Při určení výše náhrady nákladů na výživu pozůstalého manžela ve smyslu zákoníku práce musí být mimo jiné přihlédnuto ke schopnostem a možnostem zemřelého, k odůvodněným potřebám druhého manžela a k péči o společnou domácnost. Rozsah, v jakém zemřelý byl povinen poskytovat výživné, se stanoví tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná.

Při určení výše náhrady nákladů na výživu pozůstalého manžela ve smyslu zákoníku práce musí být mimo jiné přihlédnuto ke schopnostem a možnostem zemřelého, k odůvodněným potřebám druhého manžela a k péči o společnou domácnost. Rozsah, v jakém zemřelý byl povinen poskytovat výživné, se stanoví tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6.9.2000, sp. zn.21 Cdo 239/2000)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci o náhradu nákladů na výživu pozůstalé manželky, za účasti K., p., a.s. (dříve Č. K., d. p., a.s.) jako vedlejší účastnice na straně žalované, zastoupené advokátem, vedené u Okresního soudu v Semilech pod sp. zn. 6 C 116/98, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 10. září 1999 č.j. 25 Co 725/98-85, tak, že rozsudek krajského soudu a rozsudek Okresního soudu v Semilech ze dne 15. září 1998 č.j. 6 C 116/98-64 (s výjimkou výroku II., kterým bylo žalobě vyhověno) se zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací Okresnímu soudu v Semilech k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobkyně se domáhala, aby jí žalovaný zaplatil na náhradě nákladů na její výživu za dobu od 1.9.1995 do 31.8.1998 částku 173.304,- Kč a aby jí z tohoto důvodu platil od 1.9.1998 částku 10.830,- Kč měsíčně. Žalobu zdůvodnila zejména tím, že její manžel L. H., utrpěl pracovní úraz, na jehož následky dne 30.8.1995 zemřel. Žalovaný jí nahrazuje jako pozůstalé manželce náklady na výživu ve výši 6.016,- Kč měsíčně. Žalobkyně má za to, že náhrada nákladů na její výživu byla žalovaným stanovena v rozporu s ustanovením § 199 zák. práce. Při správném výpočtu náhrady totiž mělo být přihlédnuto k tomu, že průměrný měsíční výdělek zemřelého činil 22.707,- Kč a že průměrný měsíční výdělek žalobkyně činil 4.814,- Kč. Z celkového příjmu rodiny ve výši 27.521,- Kč měsíčně připadá na jednoho jejího člena 13.720,- Kč měsíčně; po odpočtu vdovského důchodu žalobkyně ve výši 2.930,- Kč měsíčně činí náhrada nákladů na její výživu 10.830,- Kč měsíčně.

Žalovaný uvedl, že výši náhrady nákladů na výživu žalobkyně stanovil podle metodického pokynu Č. K., d. p., a.s., agentury v L., která v rámci zákonného pojištění žalovaného za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání plní žalobkyni, a že rozhodnutí ve věci "ponechává zcela na úvaze soudu".

Vedlejší účastnice uvedla, že ustanovení § 199 zák. práce je třeba posuzovat "jako ustanovení restituční ve vztahu" k ustanovení § 91 zákona o rodině Podle ustanovení § 91 odst.2 zákona o rodině má být životní úroveň manžela v zásadě stejná; protože z celkového příjmu rodiny ve výši 27.521,- Kč měsíčně činí podíl žalobkyně 13.760,- Kč měsíčně, představuje náhrada nákladů na výživu žalobkyně po odpočtu jejího výdělků ve výši 4.814,- Kč měsíčně a jí pobíraného vdovského důchodu ve výši 2.930,- Kč měsíčně částku 6.016,- Kč měsíčně.

Okresní soud v Semilech rozsudkem ze dne 15.9.1998 č.j. 6 C 116/98-64 žalovanému uložil, aby platil žalobkyni na náhradě nákladů na výživu pozůstalých od 1.9.1998 částku 6.016,- Kč měsíčně, žalobu o zaplacení 173.304,- Kč a o zaplacení částky 4.814,- Kč měsíčně od 1.9.1998 zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně vycházel ze zjištění, že součet výdělků žalobkyně a jejího manžela v rozhodném období zjištěný podle ustanovení § 17 zákona č. [1/1992](#) Sb. činil 27.521,- Kč měsíčně. Protože k tomu, aby hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla stejná, se "musí dostat" každému z nich částka 13.760,- Kč a protože žalobkyně "měla k dispozici" svůj výdělek ve výši 4.814,- Kč měsíčně, měla by žalobkyně podle názoru soudu prvního stupně nárok na výživné od manžela ve výši 8.946,- Kč. Od této částky je třeba ve smyslu ustanovení § 199 odst.3 zák. práce odečíst vdovský důchod ve výši 2.930,- Kč, a proto má žalobkyně vůči žalovanému nárok na náhradu své výživy ve výši 6.016,- Kč měsíčně.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 10.9.1998 č.j. 25 Co 725/98-85 rozsudek soudu prvního stupně s výjimkou "nenapadeného" výroku II. (tj. výroku, kterým bylo žalobě vyhověno) potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení a že proti rozsudku se připouští dovolání. Odvolací soud dovodil, že při určení výše náhrady na výživu pozůstalého manžela podle ustanovení § 199 odst.2 zák. práce je třeba vycházet z hledisek uvedených v ustanoveních § 91 odst.2 a § 96 odst.1 zákona o rodině a že proto musí být zohledněny i příjmy žalobkyně. Kdyby bylo rozhodováno o výživném za života manžela žalobkyně, musely by být podle názoru odvolacího soudu sečteny příjmy obou manželů, které by se "vydělily dvěma, a rozdíl mezi polovinou společných příjmů a příjmem žalobkyně by představoval výživné"; soud prvního stupně proto dospěl ke správnému závěru, že žalobkyně by měla po svém manželovi nárok na výživné ve výši 8.946,- Kč. Námitku žalobkyně, že k jejímu výdělků při určení náhrady na náklady její výživy nelze přihlížet, odmítl odvolací soud s odůvodněním, že by při takovémto postupu byla životní úroveň manželky z pohledu ustanovení § 199 zák. práce vyšší než za života manžela. Rozhodnutí o připuštění dovolání zdůvodnil odvolací soud tím, že o způsobu výpočtu náhrady nákladů na výživu pozůstalé manželky podle ustanovení § 199 zák. práce, "konkrétně zda má či nemá být přihlédnuto k příjmu manželky zemřelého", neexistuje ustálená judikatura a "ani právní teorie není v názoru na řešení dané otázky jednotná".

V dovolání proti rozsudku odvolacího soudu žalobkyně namítá, že podle ustanovení § 199 odst.2 zák. práce jsou pro určení výše náhrady nákladů na výživu pozůstalých rozhodující pouze dvě skutečnosti, a to průměrný výdělek zemřelého zaměstnance a výše důchodů, přiznaných pozůstalým z titulu smrtelného pracovního úrazu. I když se "s odkazem" na ustanovení § 91 odst.2 zákona o rodině bere v úvahu i příjem pozůstalé manželky, nemůže se od vypočtené poloviny celkového příjmu rodiny v okamžiku smrti poškozeného odečíst vedle vdovského důvodu pozůstalé manželky také její příjem, neboť z ustanovení § 199 zák. práce "nic takového nevyplývá". Soudy tedy její průměrný měsíční výdělek ve výši 4.814,- Kč nesprávně odpočetly od náhrady na její výživu. Žalobkyně navrhla, aby dovolací soud zrušil napadený rozsudek a aby věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 239 odst. 1 o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že řízení předcházející jeho vydání je postiženo vadou uvedenou v ustanovení § 237 odst. 1 písm. g) o.s.ř. a že spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. g) o.s.ř. dovolání je přípustné proti rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže rozhodoval vyloučený soudce nebo byl soud nesprávně obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodoval senát.

Podle ustanovení § 36 věty první o.s.ř. v řízení před soudem jedná a rozhoduje senát nebo předseda senátu jako jediný soudce (samosoudce).

Podle ustanovení § 36a odst. 1 písm. a) o.s.ř. v řízení před okresním soudem ve věcech pracovních jedná a rozhoduje senát.

Podle ustanovení § 9 odst. 3 zákona č. [335/1991](#) Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, senáty okresního soudu se skládají ze soudce a dvou přísedících.

Nárok na náhradu nákladů na výživu pozůstalých je nárokem odvozeným od nároku zaměstnance, jenž utrpěl pracovní úraz (srov. rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15.7.1983 sp. zn. 6 Cz 18/83, uveřejněný pod č. 16 v Bulletinu Nejvyššího soudu ČSR, roč. 1987). Z této povahy nároku mimo jiné vyplývá, že mezi pozůstalým a zaměstnavatelem se jedná o pracovněprávní vztah. Řízení o žalobě, kterou se pozůstalý domáhá náhrady nákladů na svou výživu (§ 197 odst.1 písm.c), § 199 zák. práce), je tedy řízením v pracovní věci; v řízení o takové žalobě proto před okresním soudem jako soudem prvního stupně jedná a rozhoduje senát, složený ze soudce (předsedy senátu) a dvou přísedících.

V posuzovaném případě však soud prvního stupně - jak je nepochybné z obsahu spisu - věc při jednání dne 15.9.1998 projednal a rozhodl předsedkyní senátu jako jediným soudcem (samosoudkyní). Přestože byl - jak vyplývá z výše uvedeného - nesprávně obsazen, odvolací soud toto pochybení způsobem vyplývajícím z ustanovení § 221 odst. 1 písm. b) a § 221 odst. 2 o.s.ř. neodstranil. Odvolací soud tím zatížil své rozhodnutí vadou uvedenou v ustanovení § 237 odst.1 písm.g) o.s.ř.; dovolací soud k této vadě řízení přihlédl, i když nebyla uplatněna v dovolání (§ 242 odst. 3 věta druhá o.s.ř.).

V meritu je třeba projednávanou věc posuzovat i v současné době - vzhledem k tomu, že uplatněný nárok vznikl dne 30.8.1995 - podle zákona č. [65/1965](#) Sb., zákoníku práce, ve znění zákonů č. [88/1968](#) Sb., č. [153/1969](#) Sb., č. [100/1970](#) Sb., č. [20/1975](#) Sb., č. [72/1982](#) Sb., č. [111/1984](#) Sb., č. [22/1985](#) Sb., č. [52/1987](#) Sb., č. [98/1987](#) Sb., č. [188/1988](#) Sb., č. [3/1991](#) Sb., č. [297/1991](#) Sb., č. [231/1992](#) Sb., č. [264/1992](#) Sb., č. [590/1992](#) Sb., č. [37/1993](#) Sb. a č. [74/1994](#) Sb. tedy podle zákoníku práce ve znění účinném do 30.9.1995 (dále jen "zák. práce"), a podle zákona č. [94/1963](#) Sb., zákona o rodině, ve znění zákonů č. [132/1982](#) Sb. a č. [234/1992](#) Sb., tedy podle zákona o rodině ve znění

účinném do 30.9.1995 (dále též jen "zák. o rod.).

Podle ustanovení § 197 odst.1 písm.c) zák. práce jestliže zaměstnanec následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání zemřel, je zaměstnavatel povinen v rozsahu své odpovědnosti poskytnout náhradu nákladů na výživu pozůstalých.

Podle ustanovení § 199 odst.1 zák. práce náhrada na výživu pozůstalých přísluší pozůstalým, kterým zemřelý výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat.

Podle ustanovení § 199 odst.2 zák. práce při výpočtu této náhrady se vychází z průměrného výdělku zemřelého, náhrada nákladů na výživu všech pozůstalých nesmí však úhrnem převýšit částku, do které by příslušela zemřelému náhrada za ztrátu na výdělku podle § 195 a nesmí být poskytována déle, než by příslušela zemřelému podle § 195 odst.4.

Podle ustanovení § 199 odst.3 zák. práce náhrada nákladů přísluší, pokud není uhrazena dávkami důchodového zabezpečení poskytovanými z téhož důvodu.

V posuzovaném případě je žalobkyně z hlediska ustanovení § 199 odst.1 zák. práce osobou, které byl zemřelý L. H., jako své manželce povinen poskytovat výživu. Podle ustálené judikatury soudů (srov. například právní názor vyjádřený ve zhodnocení rozhodování soudů o odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání, schváleného občanskoprávním kolegiem býv. Nejvyššího soudu ČSR dne 27.1.1975 Cpj 37/74, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 11 na str. 56, roč. 1976, rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 25.4.1972 sp. zn. 2 Cz 7/72, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 14, roč. 1973) částky výživného, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat, musí odpovídat charakteru výživného ve smyslu ustanovení zákona o rodině, upravujících vyživovací povinnosti. Ve vztahu k nároku pozůstalého manžela to znamená, že rozsah náhrady nákladů na jeho výživu je určen rozsahem výživného, které mu náleží ve smyslu ustanovení § 91 a § 96 odst.1 zák. o rod.

Ustanovení § 199 odst.2 zák. práce, podle kterého se při výpočtu náhrady nákladů na výživu pozůstalých vychází z průměrného výdělku zemřelého, na těchto závěrech nic nemění. Uvedené ustanovení totiž vyjadřuje jen to, že možnosti a schopnosti zemřelého k plnění výživného se určí, jde-li o jeho výdělek u zaměstnavatele, ve výši jeho průměrného výdělku; nelze z něho dovozovat, že se nepřihlíží k hlediskům, významným pro stanovení výživného podle zákona o rodině (u vyživovací povinnosti mezi manželi k hlediskům, uvedeným v ustanoveních § 91 a § 96 odst.1 zák. o rod.).

Z uvedeného vyplývá, že při určení výše náhrady nákladů na výživu pozůstalého manžela musí být mimo jiné přihlédnuto ke schopnostem a možnostem zemřelého, k odůvodněným potřebám druhého manžela a k péči o společnou domácnost. Rozsah, v jakém zemřelý byl povinen poskytovat výživné, se stanoví tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná.

Pro zjištění odůvodněných potřeb druhého manžela jsou nepochybně významné jeho osobní a majetkové poměry, a tedy také okolnost, jaký dosahoval výdělek. Není proto správný názor

dovolatelky, aby se při výpočtu náhrady nákladů na výživu pozůstalého manžela nepřihlíželo k tomu, jaké má příjmy ze své výdělečné činnosti.

Pro určení rozsahu náhrady nákladů na výživu pozůstalých (tedy i pozůstalého manžela) je rozhodný stav, jaký tu byl v době smrti zaměstnance (srov. rozsudek býv. Nejvyššího soudu SSR ze dne 26.2.1974 sp. zn. 4 Cz 3/74, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1975), samozřejmě bez přihlídnutí k takovým okolnostem, které byly vyvolány pracovním úrazem nebo nemocí z povolání.

V posuzované věci odvolací soud při určení výše náhrady nákladů na výživu žalobkyně sice poukázal také na ustanovení § 91 a § 96 odst.1 zák. o rod., ve skutečnosti však - jak vyplývá z odůvodnění napadeného rozsudku - vycházel, obdobně jako žalobkyně, žalovaný, vedlejší účastník a soud prvního stupně, z tzv. dílové teorie (z jedné z jejích variant), když sečetl příjmy žalobkyně a jejího manžela, součet vydělil dvěma a rozdíl mezi polovinou společných příjmů a příjmem žalobkyně považoval za částku odpovídající výživnému. Tzv. dílová teorie určení výživného (ve všech svých variantách) není v souladu se zákonem, neboť nebere (a vzhledem ke své povaze ani nemůže brát) v úvahu všechny skutečnosti, které jsou v jednotlivých případech významné pro určení výživného podle hledisek uvedených v zákoně o rodině (u vyživovací povinnosti mezi manželi v ustanoveních § 91 a § 96 odst.1 zák. o rod.).

Z uvedeného je nepochybné, že odvolací soud při určení rozsahu náhrady nákladů na výživu žalobkyně vycházel z nesprávného právního názoru. Veden tímto názorem pak zejména nezjišťoval, jak žalobkyně a její zemřelý manžel pečovali o společnou domácnost (a jaká byla v penězích vyjádřená hodnota této péče), jaké byly v době smrti manžela žalobkyně jejich osobní a majetkové poměry apod. Závěr odvolacího soudu, že výše výživného, které by byl manžel žalobkyně povinen žalobkyni platit, odpovídá částce 8.946,- Kč, proto nemůže být v souladu se zákonem.

Protože rozsudek odvolacího soudu je postižen vadou uvedenou v ustanovení § 237 odst.1 písm.g) o.s.ř. a protože spočívá na nesprávném právním posouzení věci, Nejvyšší soud České republiky jej zrušil (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem o.s.ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen napadený rozsudek, platí i na rozsudek soudu prvního stupně (s výjimkou jeho výroku II., kterým bylo žalobě vyhověno, jenž nebyl napaden odvoláním a nabyl samostatně právní moci), zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu v Semilech k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta druhá o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)

- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)